

Te Credit Contracts and Consumer Finance Act

Te tuku tono uauatanga – ngā mōhiohio mā ngā kaituku me ngā kaimino

E hāngai ana ngā ture i roto i tēnei pepa meka ki ngā tono uauatanga i tukuna i te 6 o Pipiri 2015, i muri mai rānei – ahakoa te wā i whakaurua ai te kirimana.

E whakamārama ana ēnei pepa meka mō āhea āhei ai te kaimino ki te tono kia huria tētahi kirimana moni tāwere kiritaki i te mea kua pā mai he uauatanga. Ko tōna koronga kia mārama ai ki ngā kaituku me ngā kaimino te wā e tika ana ki te tuku tono uauatanga, ā, he aha ngā momo huringa ka taea ki tētahi kirimana.

E rua ngā huarahi ki te hunga kua pā ki ngā uauatanga ā-pūtea, ā, kei te uaua ki a rātau te whakaea i ā rātau utunga nama. Me wawe tonu te kōrero atu ki tā rātau kaituku ki te kōrero mō ngā huringa ki tō rātau kirimana, mēnā rānei e āhei atu, ka taea e rātau te tuku i tētahi **tono uauatanga**.

Te tuku i tētahi tono uauatanga

I raro i te Credit Contracts and Consumer Finance Act 2003 (te Ture CCCF), e whai motika ana tētahi kaimino ki te tono ki tana kaituku kia huria tana moni taurewa, mōkete, kāri nama, tētahi atu kirimana moni tāwere kiritaki rānei, mēnā ka tutuki i ia ngā paerewa e whai ake:

- i pā mai he uauatanga ki te kaimino kāore rawa i tūmanakohia e ia, pērā i tētahi māuiui, wharanga rānei, kua kore mahi, kua wehe rāua ko tana hoa, ka mate rānei tana hoa, makau rānei
- nā taua uauatanga, kua kore e tino taea e ia ana utunga nama te whakaea, ka mutu
- e whakapono ana te kaimino ka taea e ia ana utunga nama te whakaea mēnā ka huria te kirimana ki ngā āhuatanga e tautuhia ana e te Ture CCCF (tirohia i raro).

Ka kīia he tono hei huri i te kirimana moni tāwere kirimana i ēnei āhuatanga ko te **tono uauatanga**. Ahakoa ka taea e tētahi kaimino te whakapā atu ki tētahi kaituku ahakoa te wā ki te kōrerorero i ngā huringa ki tētahi kirimana, ki te tukuna e tētahi kaimino he tono uauatanga me mātua whiriwhiri e te kaituku me te whai i ngā tukanga tauwhāiti e hiahiaatia ana e te Ture CCCF.^{1,2}

He mea nui kia wawe te whakapā atu tētahi kaimino ki tana kaituku mēnā kāore e taea e ia ana utunga nama te whakaea i te mea he wā poto noa iho mōna ki te tuku tono uauatanga mēnā kei te tāhapa (tirohia i raro).

Ahakoa kāore e taea e tētahi kaimino te tuku tono uauatanga (i te mea kāore ia i te ū ki tētahi whakaritenga, wā rānei kei roto i te Ture CCCF), me mātua tautuku tonu te kaituku ki ngā mātāpono kawenga kaituku ina pā te taumahatanga ki te kaimino i raro i te kirimana.³ Kei roto i tēnei ko te whakarite kia tōtika, kia matatika hoki te āhua o te kaituku ki te kaimino me ana rawa.

Mō āhea āhei ai tētahi kaitono ki te tuku i tētahi tono uauatanga?

Ka taea e te kaimino tētahi tono uauatanga te tuku ahakoa te wā, engari anō mēnā:

- kua rua marama, neke atu rānei te kaimino e noho hapa ana
- kua rua wiki, neke atu rānei te kaimino e hapa ana i muri i te whiwhi i tētahi pānui whakatūpato murunga, tētahi pānui rānei i raro i te Property Law Act
- kāore i utua rānei e te kaimino ana utunga nama whakaekeke e whā, neke atu rānei i ngā rā i whakaritea.

1. Ko ngā kōrero katoa mō ngā wāhanga i roto i te aratohu mō te Ture CCCF e ai ki ngā menemana i te tau 2014.
2. Ko ngā whakaritenga hāngai ko ngā wāhanga 55 – 59 o te Ture CCCF.
3. Wāhanga 1A o te Ture CCCF; tirohia te wāhanga 9C.

Kotahi anake te tono uauatanga ka taea e te kaimino mō te kaupapa kotahi i roto i te whā marama te wā, engari anō mēnā ka whakaae te kaituku kia whakaaroarohia he tono atu anō.

Ki te taea e te kaimino ana utunga nama tōmuri te utu me ngā hapa hoki, ka taea anō e ia te tuku tono uauatanga anō.

He aha ngā huringa ka taea?

Ka taea e ia te tono kia huria te kirimana mā te:

- whakaroa ake i te wā o te kirimana me te whakaiti i te rahinga o ia utunga
- hiki rānei i ngā utunga nama mō tētahi wā tauwhāiti (he whakamatuatanga utunga)
- whakaroa ake rānei i te wā o te kirimana **me te** hiki i ngā utunga nama mō tētahi wā tauwhāiti (he whakamatuatanga utunga).

Ahako he tānga manawa ēnei huarahi mō te wā poto, kāore e kore ka nui ake te rahinga o te moni taurewa.

Kāore e taea e te kaimino te tono huringa e tino nui ake i tērā e tika ana kia taea e ia ōna herenga te whakatutuki i raro i te kirimana noho nama. Me mātua tōkeke, me whaitake hoki ngā huringa e tonoa ana ki a rāua tahi ko te kaituku ina whai whakaarohia ngā āhuatanga katoa.

Kia mōhio: ina huria he kirimana nā tētahi tono uauatanga, kaore e taea e te kaituku te utu itarete te whakapiki.

He ōrite te huri i te kirimana ki te whakarite pūtea hou?

Kāo. He rerekē te huri i tētahi kirimana onāiane whai muri i tētahi tono uauatanga i te whakarite pūtea hou mō tētahi moni taurewa. Kei roto pea i te whakarite pūtea hou ko ngā utu me ngā nama hou ki ētahi wāhanga o te kirimana, pērā i te utu itarete.

Ka kōwhiri anō pea tētahi kaimino ki te whakarite pūtea hou me tētahi kaituku hou, ki te pēnei ka whakaritea he kirimana hou.

He painga, he mate hoki kei roto i ngā kōwhiringa e rua, kei runga i ngā āhuatanga ake o te kaimino. Hei tauira, he whakamāmātanga poto pea i te huringa o te kirimana mai i te uauatanga, engari ehara tērā i te rongoa wā roa. Ka taea pea e te whakarite pūtea hou tētahi utu itarete iti ake, engari kei reira pea ngā utu mō te wāhi tōmua i te moni taurewa tuatahi. I tua atu i tēnei, ka rerekē pea ngā ture me ngā here, ā, ka whai pānga pea tēnei ki te kaimino mā ngā āhuatanga rerekē.

Me kōrero ngā kaimino kei raro i ngā uauatanga pūtea ki tōna kaituku mō ngā huarahi pea e wātea ana ki a ia, ā, me te huarahi pai rawa mō tōna ake āhuatanga.

Ka aha mēnā he rīanga whakamaru utunga tā te kaimino?

Me tiroiro te kaimino i tana kirimana kia mōhio ai mēnā he mahere whakamaru utunga, rīanga rānei e whakamaru ana i a ia mō te tūpono kore mahi ia, māuiui, ngā uauatanga rānei ka pā mai. Mēnā he rīanga whakamaru utunga tāna, ka kapi pea ana utunga nama. Engari he pai tonu pea te tono uauatanga i te wā tonu o te tuku i tētahi kerēme rīanga, kei whakahētia te kerēme rīanga. Ka taea e te kaimino te kōrerorero ki tana kaituku mō te pānga o tētahi rīanga ki tana tono.

Ka pēhea te tuku tono uauatanga a te kaimino?

Me mātua tuhi te kaimino i tana tono uauatanga, ā, me mātua tuku ki te kaituku. Me mātua kī atu te kaimino i te pūtake, ngā pūtake rānei mō te uauatanga ohorere. Ka āwhina anō pea te whakauru i ngā mōhiohio tautoko, pērā i tētahi reta e tohutohu ana i ngā utu whakamutu mahi, he tiwhikete rata rānei.

Me mātua uru ki te reta tono ko ngā huringa tauwhāiti e hiahia ana te kaituku, arā, mēnā e hiahia ana te kaimino ki te:

- whakaroa ake i te wā o te kirimana me te whakaiti i te rahinga o ia utunga i raro i te kirimana
- hiki rānei i ngā utunga nama mō tētahi wā tauwhāiti (he whakamatuatanga utunga)
- whakaroa ake rānei i te wā o te kirimana **me te** hiki i ngā utunga nama mō tētahi wā tauwhāiti (he whakamatuatanga utunga).

Me mātua whakaae te kaimino me te kaituku ki ngā huringa i mua i te whakarerekē a te kaimino i ana utunga.

Me aha te kaituku ina whiwhi ia i tētahi tono uauatanga?

Ina whiriwhirihia ana he tono uauatanga, me mātua ū te kaituku ki ngā mātāpono kawenga kaituku. E herea ana te kaituku e ēnei kia whiriwhirihia e ia te tono uauatanga mā tētahi āhuatanga matawhāiti, mamahi, pūkenga hoki. E herea anō te kaituku kia tōtika, kia matatika hoki tana whakarite i te kaimino.

Me mātua ū ngā kaituku ki ngā wā tauwhāiti e mātua āhukahuka ai rānei i te tono uauatanga, te tono mōhiohio atu anō mai i te kaimino (mēnā e hiahia ana e rātau), me te tuku whakatau.

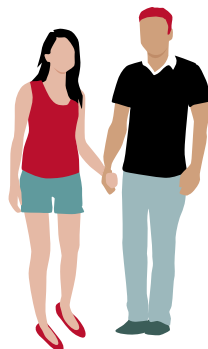
Ngā herenga o tō kaituku ina whiriwhirihia ana ngā tono uauatanga

Me oti i te kaituku ēnei e whai ake mēnā ka whiwhi ia i tētahi tono uauatanga:

- Te tuku i tētahi tuhinga whakamana whiwhi, tūtohunga rānei ki te kaimino i roto i te **5** rā mahi o te whiwhi i te tono.
- Te tuku i tētahi tono ā-tuhi ki te kaimino mō ngā mōhiohio atu anō e tika ana kia whakatauhia i roto i te **10** rā mahi o te whiwhi i te tono.
- Ki te kore tētahi kaitono e tono mōhiohio atu anō, me mātua whiriwhiri ia mēnā e whakaae ana ki ngā huringa, kua rānei me te whakamōhio atu ki te kaimino (ā-tuhi) i te whakataunga, i roto i te **20** rā mahi o te whiwhi i te tono.
- Mēnā kāore te kaituku i whakaae ki ngā huringa, me mātua whakamōhio atu te kaituku ki te kaimino mō ngā take o te whakataunga, me tētahi whakarāpopotonga o ngā motika o te kaimino e pā ana ki ngā kōti hei huri i ngā ture o te kirimana moni tāwere.
- Mēnā e whakaae ana te kaituku ki te huringa o te kirimana, me mātua tuku te kaituku i ngā mōhiohio tauwhāiti ki te kaimino mō te huringa i mua i te whakamanatanga.

Mēnā kua tono mōhiohio atu anō tō kaituku mai i te kaimino, me mātua whakatau te kaituku me whakaae ia ki ngā huringa, kua rānei i te:

- **20** rā mahi i muri i te tukutanga o te tono mō ētahi atu mōhiohio
- **10** rā mahi i muri i te whiwhi i ngā mōhiohio i tonoa.

4. E ai ki te wāhanga 83E (2) o te Ture CCCF.

Kua tētahi kaituku e tuku nama hei utu mō te tukatuka i tētahi tono uauatanga. Engari, mēnā ka whakaaetia te tono ka mutu ka huria te kirimana, ka tuku nama pea te kaituku hei utu mō te panonitanga, engari me:

- uru te utu ki roto i te kirimana, me te aha
- whakapuaki te utu ki te kaimino.

Ka mutu, me tōtika te utu me te whakaata i ngā whakapaunga a te kaituku mō ngā huringa ki te kirimana (kua ngā utu o te whakarite i te tono uauatanga).

Mēnā e here ana te kirimana moni tāwere kiritaki ki ngā rawa kiritaki, kua rawa te kaituku e tango i ngā rawa e pā ana ki aua rawa i te wā e whiriwhirihia ana e ia tētahi tono uauatanga, tae atu ki:

- te tuku pānui tango rawa
- te tango rawa rānei, te tomo rānei ki tētahi wāhi ki te tango i ngā rawa.

Kotahi te aweretanga ki tēnei. Ka taea e te kaituku ngā rawa kiritaki te tango i a ia e whiriwhiri ana i tētahi tono uauatanga mēnā e “noho mōrea” ana ngā rawa.⁴ Engari, kua rawa ngā kaituku e mahi i tētahi atu mahi tango kia whakatauhia rā anō te tono uauatanga.

Me mātua whakaae te kaituku ki te huri i tētahi kirimana nā tētahi tono uauatanga?

Kāo. Me mātua **whiriwhiri** te kirimana i tētahi tono uauatanga, engari ehara i te mea me whakaae ia ki te kirimana.

He maha ngā take ka whakahē ngā kaituku i tētahi tono. Hei tauira, ka whakapono pea tētahi kaituku:

- ehara te uauatanga i te ohore, ā, ka mahue te whakatikatika a te kaimino i ōna āhuatanga i pā mai ai te uauatanga
- ehara rānei ngā huringa e marohitia ana i te tōtika – arā, e ai ki te kaituku ka taea tonu e te kaimino ōna herenga i raro i te kirimana te whakatutuki.

Mēnā kāore te kaituku e whakaae ki te huri i te kirimana, ko tā te kaituku me mātua:

- whakamārama ā-tuhi i tana whakatau, me te aha
- tuku whakarāpopototanga mārama ki te kaimino mō ana motika e āhei ai ia ki te tono ki te Kōti ki te huri i ngā ture o te kirimana.

He aha ngā mea ka taea e te kaimino mēnā kāore ia i te whakaae ki te whakatau a te kaituku?

Mēnā kāore te kaituku i te whakaae kia huria te kirimana nā te tono uauatanga, ka taea e te kaimino te tono ki te Kōti, Taraipiunara Wenewene rānei kia huria ngā ture o te kirimana ki te āhuatanga i tonoa i roto i te tono uauatanga. Ka taea e te Kōti, te Taraipiunara Wenewene te whakatau kia huria te kirimana, tētahi atu whakatau e hiahia ana ia. Ka taea anō e te Kōti te ārai tētahi whakaūnga ki te kaimino kia tukuna rā anō tana whakatau mō te tono uauatanga.

Mēnā ka tono te kaimino ki te Kōti, te Taraipiunara Wenewene rānei kia huria te kirimana, kei te kaituku te motika ki te pīra i ngā whakatau ka tukuna.

Ka taea anō e te kaimino te tuku amuamu ki te ratonga whakatau wenewene pūtea a te kaituku mēnā e whakahē ana ia ki te whakatau a te kaituku ki te whakahē i tana tono uauatanga.

Ngā kaituku me ngā kaimino

E whakamahia ana e te Ture CCCF ētahi kupu rerekē hei whakamārama i ngā kaituku me ngā kaimino, e ai ki te āhua o te tauwhitinga:

- tuku haepapa i ngā moni taurewa – ngā kaituku me ngā kaimino
- ngā kirimana moni tāwere kiritaki – ngā kaituku nama me ngā tāngata noho nama
- ngā rīhi kiritaki – ngā kaituku rīhi me ngā kaitango rīhi
- ngā tauwhitinga hoko mai anō – ngā kaiwhakawhiti me ngā kaiwhiwhi.

I roto i ēnei pepa meka, ka whakamahia ngā kupu **kaituku** me te **kaimino** ina kōrero noa ana mō ngā tauwhitinga moni tāwere, engari ka whakamahia ngā kupu ake ina āwhina ana ēnei i ngā kaipānui kia mōhio ai rātau ki ō rātau motika me ngā herenga.

He ārahi noa iho tēnei pepa meka. Ehara i te mea me whakaporo, ā, kua e whirinaki atu hei tohutohu ā-ture. Kei a koe te kawenga mō te whai haere i ngā huringa ā-ture.

Ka taea e koe te rēhita mō ngā karere kōrero i www.comcom.govt.nz/subscribe

Whakapā mai me ngā whakamārama e pā ana ki ngā takahitanga pea o ngā ture e whakaūhia ana e mātau:
Waea: 0800 943 600 **Tuhi:** Enquiries Team, PO Box 2351, Wellington 6140 **Īmēra:** contact@comcom.govt.nz

Applying for hardship-information for lenders and borrowers – Te Reo Māori

